

UVOD - PREDMET, CILJEVI, HIPOTEZA I TOK ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja disertacije je međunarodno poslovanje i upravljanje kao opšti proces i dileme koje se javljaju pri kreiranju i primeni međunarodnih pravila i principa radi postizanja standardizacije finansijskog izveštavanja, kao jednog od ciljeva globalizacije, a u svrhe bolje uporedivosti finansijskih izveštaja. Proces globalizacije nametnuo je potrebu harmonizacije i standardizacije finansijskog izveštavanja, kako bi investitori sa različitih geografskih prostora mogli donositi racionalne investicione odluke. Pri tome, poseban osvrt napravljen je u oblasti robe i zaliha.

Globalizacija svetskog tržišta roba, usluga i kapitala uslovljava brži razvoj, donošenje i primenu jedinstvenih međunarodnih pravila i principa, kao osnovnog preduslova za stvaranje i promovisanje jedinstvenog informacionog sistema - bitnog faktora standardizacije finansijskih izveštaja neposrednih učesnika na međunarodnom tržištu. Finansijsko izveštavanje je najvažniji proces celokupnog korporativnog upravljanja. Finansijski izveštaji predstavljaju podlogu za komunikaciju poslovne organizacije sa javnošću, odnosno sa svim postojećim i potencijalnim investitorima i drugim interesno-uticajnim grupama.

Sveobuhvatne i razumljive informacije su "osnovna aparaturna" koju koriste investitori, a njihova temeljna analiza i procena predstavljaju osnovu za donošenje investicionih odluka.

Jedinstveni ekonomski prostor Evrope i sveta predstavlja potrebu globalnog svetskog tržišta koje zahteva standardizovano finansijsko izveštavanje ili jednom rečju jedinstveni informaciono-poslovni jezik. Na globalnom ekonomskom prostoru drugačiji jezik i nije moguće koristiti. Standardno finansijsko izveštavanje kao produkt računovodstva otvara mogućnost za "globalni jezik" poslovnog sporazumevanja uz primenu jedinstvenih instrumenata; drugim rečima, traži da se svi učesnici na jedinstvenom ekonomskom tržištu sporazumevaju "istim jezikom". Međunarodni računovodstveni standardi, Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja MRS/MSFI i prateća regulativa su nastali kao odraz potrebe za ujednačavanjem (tzv. harmonizacijom) računovodstvene prakse na svetskom nivou.

Standardizacija finansijskog izveštavanja na globalnom nivou ima za cilj da obezbedi sve podatke i informacije za uporedne analize i jednoobrazno finansijsko izveštavanje, radi poslovnog komuniciranja u međunarodnom okruženju. Standardizovani uporedivi finansijski izveštaji za investitore su od velike važnosti na svim nivoima. Oni olakšavaju firmama da dobiju uporedive informacije koje mere rezultate za potreban novac. Prikazivanje standardizovanih finansijskih izveštaja samo je jedan segment iz korpusa internacionalnih pravila koji krasi kompanije sa dobrim korporativnim upravljanjem. Slobodan promet kapitala između zemalja zahteva ujednačavanje sadržaja i forme finansijskih izveštaja kako bi se njihovim korisnicima, na prvom mestu investitorima, olakšalo njihovo korišćenje i upoređivanje radi donošenja optimalnih investicionih odluka uz što manji rizik. Primena Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja pruža investitorima relevantne informacije, smanjuje troškove pribavljanja informacija, utiče na pristup tržištima kapitala i čini da raspoložive informacije budu uporedive na međunarodnom nivou. Po svojoj koncepciji, Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja prvenstveno su usmereni ka tome da javnosti obelodane okvir za sastavljanje i prezentovanje finansijskih izveštaja. Kao takvi, namenjeni su celokupnoj javnosti zainteresovanoj za pouzdane tržišne informacije i treba da obezbede ravnotežu između dve fundamentalne kategorije koje čine temelj izveštavanja, a to su njeni korisnici sa jedne strane i sadržaj informacija koje su predmet prezentovanja sa druge strane.

MEĐUNARODNO KORPORATIVNO UPRAVLJANJE SA ASPEKTA UPOREDIVOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA U OBLASTI ROBE I ZALIHA

Savremeni poslovni subjekti zahtevaju da finansijski izveštaj bude informativniji i korisniji za investitore, kreditore i ostale korisnike tj. da sadrži informacije koje odgovaraju njihovim zahtevima. Standardizacija finansijskog izveštavanja u Evropi u poslednjim decenijama XX veka se odvijala pod uticajem računovodstvenih direktiva Evropske ekonomske zajednice (Evropske unije). Početkom ovog veka ona je dobila nov zamah, zahvaljujući implementaciji Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja MRS/MSFI. U afirmaciji modela finansijskog izveštavanja veliki je doprinos anglosaksonskih i Evropskih institucija, kao i profesionalnih organizacija. Poslednjih godina sve više dolaze globalni ulagači, povećava se razmena robe i usluga na globalnom tržištu i zbog toga se posebna pažnja pridaje upoređivanju domaćeg ekonomskog stanja sa inostranim. Zbog toga je nezaobilazno poznavanje i primena Međunarodnih računovodstvenih standarda/Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja (MRS/MSFI).

Povećanje uporedivosti računovodstvene prakse upravo omogućavaju Međunarodni računovodstveni standardi koji su projektovani instrumenti procesa internacionalizacije finansijskog izveštavanja. Uloga međunarodnih računovodstvenih standarda sastoji se u smanjivanju razlika u pripremi i prezentaciji finansijskih izveštaja poslovnih subjekata iz pojedinih zemalja, u kontekstu otklanjanja barijera na putu ka međunarodnom razumevanju i komuniciranju.

Sa procesom globalizacije, Međunarodni računovodstveni standardi se i dalje usavršavaju kako bi se odgovorilo na globalne zahteve tržišta robe i kapitala. Optimizacija finansijskog izveštavanja je cilj, radi čega je potrebno stvoriti mogućnost jedinstvenog kreiranja, ali i primene međunarodne profesionalne regulative u finansijskom izveštavanju.

Uspešna i dosledna primena standardnih instrumenata međunarodne profesionalne regulative predstavlja novi kvalitet finansijskog izveštavanja u svetu i uslovljen je velikim brojem faktora.

Uspešnost primene globalnih instrumenata i druge međunarodne profesionalne regulative je, takođe, u neposrednoj korelaciji sa standardizacijom edukacije profesionalnih računovođa na globalnom nivou, ali i neophodne harmonizacije finansijskog izveštavanja na globalnom nivou i spremnošću nacionalnog uspostavljanja standarda za primenu. Zbog toga su u ovoj disertaciji značajno mesto zauzeli faktori, instrumenti i regulatori, koji utiču na kreiranje i primenu međunarodne profesionalne regulative na globalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, sa posebnim osvrtom na stanje u Srbiji.

Slobodan protok uporedivih računovodstvenih informacija je važan preduslov funkcionisanja tržišta kapitala u Evropskoj uniji, u kojoj je i naša zemlja neposredno aplicirala za uključivanje. U funkciji realizacije ovog cilja, unija se opredelila za finansijske izveštaje bazirane na globalnim računovodstvenim standardima koji su transparentni, razumljivi, primenljivi, uporedivi i omogućavaju efikasno obavljanje procesa finansijskog izveštavanja i revizije.

Danas su prisutne značajne evolutivne promene koje idu u pravcu stvaranja savremenijeg preduzeća usklađenog sa promenama koje izaziva globalizacija tržišta, internacionalizacija biznisa, razvoj informacionih tehnologija i posebno konkurentan privredni ambijent. Neprekidne interakcije sa zbivanjima kako spolja tako i unutar preduzeća, razlog su neophodnosti analize odnosa uloge i značaja kvaliteta finansijskog izveštavanja u kontekstu internacionalizacije poslovanja. Polazište u ovim razmatranjima čini opšti okvir kvaliteta, odnosno koncept kvaliteta finansijskih izveštaja i sama kontrola njihovog kvaliteta sa setom relevantnih činilaca u tom odnosu.

MEĐUNARODNO KORPORATIVNO UPRAVLJANJE SA ASPEKTA UPOREDIVOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA U OBLASTI ROBE I ZALIHA

Nema sumnje da na kvalitet finansijskih izveštaja gotovo presudnu ulogu imaju institucije za stvaranje i transfer računovodstvenih znanja, kao i profesionalne asocijacije računovođa u ulozi realizatora kontinuirane edukacije i usavršavanja računovođa.

No, kvalitet i kontrola kvaliteta finansijskog izveštavanja nisu statičke kategorije i vrednosti. One podrazumevaju permanentno unapređenje oslonjeno na harmonizaciju računovodstvenog obrazovanja, standarde kvaliteta i upravljanje kvalitetom sa odgovarajućom međunarodnom profesionalnom računovodstvenom regulativom u ovoj oblasti.

Aktuelne uslove poslovanja preduzeća karakterišu dinamične promene izazvane brojnim činiocima makro i mikrookruženja sa različitim intenzitetom delovanja. U ovim okolnostima računovodstvo, odnosno računovodstveni informacioni sistem svojim autputom treba da obezbedi računovodstvene izveštaje sa relevantnim informacionim sadržajima za različite eksterne i interne korisnike.

Osnovni cilj računovodstva koji se definiše kao istinito i fer prikazivanje finansijskog položaja i uspešnosti određenog poslovnog subjekta ne može se odvijati bez pravila za pripremanje, priznavanje i vrednovanje u finansijskim izveštajima. U Međunarodnim računovodstvenim standardima nalazi se veliki broj zahteva za objavljivanje primenjenih računovodstvenih politika, osnove procenjivanja (istorijski troškovi, dnevne vrednosti, fer vrednosti i sl.) o pojedinim pozicijama.

Takođe, svaki standard propisuje niz zahteva za objavljivanje činjenica vezanih za poslovni događaj na koji se standard odnosi. Veliki broj zahteva za objavljivanje dovode do toga da finansijski izveštaji u najvećoj mogućoj meri budu transparentni i da zadovoljavaju osobine razumljivosti, pouzdanosti i uporedivosti, koje predstavljaju njihove kvalitativne odlike propisane Međunarodnim računovodstvenim standardima. Budući da smo u radu napravili osvrt na zalihe i robu, samim tim najveća pažnja posvećena je Međunarodnom računovodstvenom standardu 2 – Zalihe.

Ciljevi istraživanja su opredeljeni samom temom doktorske disertacije i u središtu istraživanja dominiraju: opis, objašnjenje, budući značaj i uloga:

- pojave i fenomena relevantnih faktora savremenog razvoja globalizacije i neophodnosti harmonizacije finansijskog izveštavanja kao osnove poslovnog komuniciranja;
- uticaja internacionalizacije poslovanja i upravljanja na međunarodno finansijsko izveštavanje;
- suštine pojavnih oblika finansijskog izveštavanja u globalnom ambijentu;
- uticaja međunarodne profesionalne regulative na stvaranje prihvatljivog finansijskog izveštavanja;
- promene statusa profesionalnog računovođe (i revizora) u uslovima harmonizovanog sistema finansijskog izveštavanja;
- dometa i perspektive izgradnje i usvajanja finansijskog izveštavanja usklađenog sa standardima međunarodne računovodstvene regulative.

U funkciji realizacije ovog cilja, unija se opredelila za finansijske izveštaje bazirane na globalnim računovodstvenim standardima koji su transparentni, razumljivi, primenljivi i omogućavaju efikasno obavljanje procesa finansijskog izveštavanja i revizije. Zbog ovih okolnosti bitan deo predmeta ove disertacije čine regulatori i faktori koji utiču na kreiranje i primenu međunarodne profesionalne regulative na globalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Poseban osvrt u radu učinjen je u pravcu razmatranja efekata bilansiranja, vođenja i kontrole zaliha i robe sa aspekta uporedivosti finansijskih izveštaja i uticaja na internacionalizaciju poslovanja. U njemu se raspravlja o opravdanosti upotrebe opšte prihvaćenih metoda i

MEĐUNARODNO KORPORATIVNO UPRAVLJANJE SA ASPEKTA UPOREDIVOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA U OBLASTI ROBE I ZALIHA

eventualnoj potrebi o ponovnom uvođenju napuštenih metoda, prema Međunarodnim računovodstvenim standardima, koji zbog novonastalih prilika sve češćih inflatornih uslova više korespondiraju izmenjenom okruženju.

Naučni ciljevi se ogledaju u ostvarenju višestrukog naučnog doprinosa, imajući u vidu kompleksnost problematike istraživanja, u koju je involvirano više naučnih oblasti. Osnovni naučni cilj koji će se postići izradom doktorske disertacije proizilazi iz potrebe izučavanja i pružanja odgovarajućih novih saznanja u pravcu dokazivanja međusobne uslovljenosti privrednih kretanja i finansijskog izveštavanja kao i njihove potrebe za stalnim preispitivanjem i inoviranjem.

Društveni ciljevi sprovedenog istraživanja odnose se pre svega na činjenicu da je razvoj privrednih procesa u značajnoj meri povezan i uslovljen procesom finansijskog izveštavanja, posebno kada se radi o kategoriji zaliha i robe, koja igra značajnu ulogu u internacionalizaciji poslovanja i predstavlja krucijalni problem upravljanja naročito u savremenim uslovima inflacije. Samim tim, cilj istraživanja je da se izradom doktorske disertacije pokaže sinteza naučnih saznanja i rezultata savremene prakse iz ove oblasti i da se kroz adekvatan pristup u oblasti menadžmenta, finansijskog i korporativnog izveštavanja u dinamičnom okruženju omogući ubrzanje poslovnih procesa i da se odgovori zahtevima tržišta.

U skladu sa predmetom i ciljem istraživanja doktorske disertacije, postavljen je hipotetički okvir koji obuhvata ceo predmet istraživanja i koji usmerava istraživanje. Radne hipoteze od kojih će se polaziti u istraživanju podeljene su u glavne i sporedne, od kojih su *glavne polazne hipoteze*:

- Da li je za međunarodno korporativno upravljanje značajno finansijsko izveštavanje?
- Da li je za upravljanje korporacijama značajna uporedivost finansijskih izveštaja u oblasti robe i zaliha?

Dok su sporedne:

- Da li uporedivost finansijskih izveštaja u oblasti robe i zaliha doprinosi većoj konkurentnosti u poslovanju i upravljanju korporacijama?
- Da li je finansijsko izveštavanje u Srbiji u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja?

Savremeni razvoj globalizacije ekonomije i privrednih tokova, inicirao je neophodnost harmonizacije, informisanosti u poslovnim sistemima (kompanijama i preduzećima), utemeljen na činjenicama i informacijama prezentovanim u finansijskim izveštajima. Razumljivost, kvalitet i konačno korisnost tih finansijskih izveštaja za odlučivanje, podrazumeva njihovu harmonizaciju odnosno unifikovanje i transparentnost u implementaciji principa i pravila u procesu standardizacije finansijskih informacija. Usvajanje koncepta finansijskih izveštaja, zasnovanog na globalnim instrumentima i drugoj međunarodnoj računovodstvenoj regulativi, predstavlja potrebu i izvesnu perspektivu, koja se ipak spotiče o razne prepreke i ograničenja, koja se moraju otkloniti i na globalnom i nacionalnom nivou.

Postavljena hipoteza i teze na kojima se zasniva ukazuju na značaj istraživanja, jer samo na osnovu finansijskih izveštaja, sastavljenih prema univerzalnim standardima, nezavisni analitičari i izveštači mogu ocenjivati i pouzdano predviđati buduće trendove u pojedinim granama industrije, u čitavoj ekonomiji države, pa i kod nas u Srbiji. Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja primenjuju se skoro u čitavom svetu. Najveća odgovornost nezavisnih analitičara a posebno profesionalnih računovođa - izveštača je da sačine tačne i nezavisne informacije čiji je cilj javno, istinito i objektivno prikazivanje i prezentovanje podataka o poslovanju kompanija. Osnovni smisao finansijskih izveštaja je da se u njima prezentuje ekonomska suština transakcija i

MEĐUNARODNO KORPORATIVNO UPRAVLJANJE SA ASPEKTA UPOREDIVOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA U OBLASTI ROBE I ZALIHA

dogadaja na način kako su se oni stvarno odigrali, ali i da se prikažu posledice tako nastalih događaja koji su računovodstveno obuhvaćeni. Međutim, finansijski izveštaji ne pružaju sve informacije koje bi korisnicima mogle biti nužne pri donošenju nekih, posebno strateških poslovnih odluka, budući da ukazuju na finansijske učinke prošlih događaja i ne sadrže nefinansijske informacije. Koncept kvaliteta finansijskih izveštaja, takođe, polazi od multidimenzionalnosti njihovih karakteristika i potreba korisnika. Najznačajnije dimenzije kvaliteta finansijskih izveštaja proističu iz materijalnosti, kao praga kvaliteta zasnovanog na neizostavnosti finansijskih izveštaja sa različitim informacionim sadržajima, za potrebe njihovih korisnika.

Potreba za unifikovanjem i unapređenjem finansijskog izveštavanja predstavlja opšti trend, prepoznat i u najrazvijenijim tržišnim ekonomijama i finansijskim sistemima, što treba da bude prepoznato i u Srbiji. Dobro finansijsko izveštavanje pomaže izbegavanju kriza i korporativnih skandala i pozitivno utiče na ukupna ekonomska kretanja.

Unapređeno finansijsko izveštavanje može doprineti privlačenju više stranih direktnih i portfolio investicija, većoj dostupnosti kredita manjim preduzećima, omogućavanju investitorima većih preduzeća da bolje procene perspektive preduzeća i donose investicione odluke i glasaju na osnovu dobre informisanosti. Pored toga, objektivno finansijsko izveštavanje bi povećalo sigurnost u funkcionisanje finansijskih tržišta, ojačalo korporativno upravljanje, omogućavanjem akcionarima i javnosti da nadgledaju rad uprave, potpomoglo bi transparentnu i korektnu privatizaciju kompanija u državnom vlasništvu. Treba istaći da iz tranzicije računovodstva i finansijskog izveštavanja proističu brojne opasnosti, ali i šanse, koje se mogu racionalno tretirati samo ukoliko se shvati njena suština i na pravi način reaguju na date promene i država i profesija.

Tok istraživanja: Objektivna analiza stanja i izazovi pri izradi ove disertacije, oslikavaju izazove sa kojima se suočavaju globalna i nacionalna računovodstvena teorija i praksa. Orjentacija istraživanja je na analizi i dokazivanju toka procesa internacionalizacije poslovanja i finansijskog izveštavanja kompanija u svetu, Evropskoj uniji i u našoj zemlji. Kvalitetno finansijsko izveštavanje vremenom postaje sve potrebnije i dobija sve veći značaj. Povećava se broj i značaj finansijskih izveštaja, broj korisnika i institucija za kontrolu kvaliteta finansijskih izveštaja.

Otuda potreba za uspostavljanjem koncepta kvaliteta i kontrole kvaliteta. Savremeni koncept kontrole kvaliteta podrazumeva uvođenje standarda kvaliteta finansijskog izveštavanja, zasnovanih na principima upravljanja ukupnim kvalitetom. Realizacija kvalitetnog finansijskog izveštavanja, kao i upravljanje ukupnim kvalitetom samog izveštavanja podrazumevaju sagledavanje i ocenu ukupnosti obrazovanja računovodstvene profesije, kako u svetu tako i kod nas.